

3.4. Skład chemiczny tulei — wg tabl. 1.

Tablica 1

Gatunek	Skład chemiczny, %			
	Składniki podstawowe			dopuszczalna zawartość zanieczyszczeń
	Cu	Sn	grafit	
ŁS1	reszta	9÷11	do 1,75	do 1,5
ŁS5	reszta	9÷11	4÷6	do 1,5

Po uzgodnieniu między zamawiającym a wytwórcą dopuszcza się zawartość grafitu od 1,75÷6%.

3.5. Własności mechaniczne i fizyczne tulei — wg tabl. 2.

Tablica 2

Gatunek	Gęstość szkieletu g/cm ³	Zawartość oleju wagowo % min	Twardość HB	Minimalne naprężenie niszczące daN/mm ² (kG/mm ²)
ŁS1	5,8÷6,6	2,0	25÷50	12
ŁS5	5,7÷6,5	2,0	20÷45	8

3.6. Wykonanie. Tuleje należy nasycać olejem Lux 13 wg BN-64/0535-05. W przypadku uzgodnienia pomiędzy zamawiającym a wytwórcą tuleje należy nasycać olejem wskazanym przez zamawiającego.

4. PAKOWANIE, PRZECHOWYWANIE I TRANSPORT

4.1. Pakowanie. Tuleje spiekane należy pakować w skrzynki drewniane wyłożone papierem parafinowym. Tuleje o masie poniżej 25 g można pakować luzem do skrzynek, natomiast powyżej 25 g należy układać. Masa jednostki ładunkowej nie powinna przekraczać 80 kg.

Do każdej skrzynki należy przymocować przyciężkę zawierającą co najmniej:

- nazwę wytwórcy,
- oznaczenie tulei,
- oznaczenie oleju użytego do nasycenia tulei i datę nasycenia,
- numer partii,
- masę partii.

4.2. Przechowywanie. Tuleje należy przechowywać w pomieszczeniach zamkniętych, czystych i suchych wolnych od szkodliwych par i gazów. Zaleca się składować w temperaturze nie wyższej

niż 30°C. Ze względu na ubytki oleju nie należy tulei składować bezpośrednio na drewnie lub papierach nie natłuszczonych.

4.3. Transport. Tuleje należy przewozić suchymi i krytymi środkami transportowymi. Niedopuszczalne jest przewożenie tulei razem z chemikaliami lub innymi środkami oddziaływującymi korozyjnie.

5. BADANIA

5.1. Rodzaje badań

- sprawdzenie powierzchni,
- sprawdzenie wymiarów,
- sprawdzenie gęstości szkieletu i zawartości oleju,
- sprawdzenie twardości,
- sprawdzenie składu chemicznego (tylko na żądanie podane w zamówieniu),
- sprawdzenie siły niszczącej przy zgniataniu w kierunku promieniowym.

5.2. Określenie partii. Partię stanowią tuleje jednakowego gatunku i jednakowych wymiarów, wykonane według tej samej technologii.

Masy partii nie ogranicza się.

5.3. Pobieranie próbek. Do sprawdzenia składu chemicznego należy pobrać losowo z partii dwie tuleje. Do sprawdzenia pozostałych wymagań należy pobrać losowo tuleje w liczbie wg tabl. 3.

Tablica 3

Próbki do sprawdzenia wymagań wg 5.1 a) i b)			Próbki do sprawdzenia wymagań wg 5.1 c), d) i f)		
Liczność partii	Liczba tulei w próbie	Dopuszczalna liczba sztuk tulei w próbie niezgodnych z wymaganiami normy	Liczność partii	Liczba tulei w próbie	Dopuszczalna liczba sztuk tulei w próbie niezgodnych z wymaganiami normy
sztuk	sztuk		sztuk	sztuk	
1	2	3	4	5	6
do 250	10	1	do 630	10	1
251÷1000	25	2	631÷4000	25	2
1001÷2500	40	3	4001÷16000	40	3
2501÷6300	60	4	16001÷40000	60	4
6301÷16000	100	7			
16000÷40000	150	10			

5.4. Opis badań

5.4.1. Sprawdzenie powierzchni należy przeprowadzać nieuzbrojonym okiem.

5.4.2. Sprawdzenie wymiarów. Sprawdzenie średnicy wewnętrznej należy przeprowadzać sprawdzianem tłoczkowym. Dopuszcza się wchodzenie sprawdzianu stroną nieprzechodnią do tulei na 1/10 jej długości.

Sprawdzenie średnicy zewnętrznej przewodząca sprawdzianem szczękowym. Sprawdzenie należy przeprowadzić w dwóch wzajemnie prostopadłych płaszczyznach w $\frac{1}{4}$ odległości od powierzchni czołowych tulei.

Sprawdzenie długości przewodząca suwmiarką z dokładnością do 0,1 mm.

5.4.3. Sprawdzenie gęstości szkieletu i zawartości oleju — wg PN-71/H-04934.

5.4.4. Sprawdzenie twardości — wg PN-69/H-04940.

5.4.5. Sprawdzenie siły niszczącej przy zgniataniu w kierunku promieniowym — wg PN-70/H-04941.

5.4.6. Sprawdzenie składu chemicznego przewodząca metodami stosowanymi u wytwórcy a uzgodnionymi z zamawiającym.

5.5. Ocena wyników badań. Partię należy uznać za niezgodną z wynikami normy gdy liczba tulei w próbie niezgodnych z wymaganiami 3.1, 3.2, 3.3, 3.5 i 3.6 przekracza liczbę przewidzianą w tabl. 3, kol. 3 i 6 oraz gdy wyniki sprawdzenia składu chemicznego nie odpowiadają wymaganiom 3.4.

5.6. Zaświadczenie o jakości. Do każdej partii tulei należy dołączyć zaświadczenie stwierdzające zgodność z wymaganiami normy oraz:

- nazwę wytwórcy,
- oznaczenie tulei,
- oznaczenie oleju użytego do nasycenia tulei i datę nasycenia,
- numer partii,
- masę partii,
- numer normy.

Na żądanie zamawiającego należy dołączyć atest hutniczy zawierający wyniki badań przewidzianych normą i uzgodnionych w zamówieniu.

KONIEC

INFORMACJE DODATKOWE do BN-71/0886-04

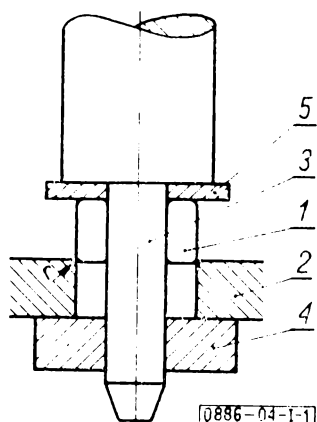
1. Dodatkowe informacje dotyczące własności wytrzymałościowych i plastycznych

Wytrzymałość na rozciąganie i wydłużenie tulei spiekanych samosmarujących brązowych oznaczane wg PN-70/H-04937 podano w tablicy

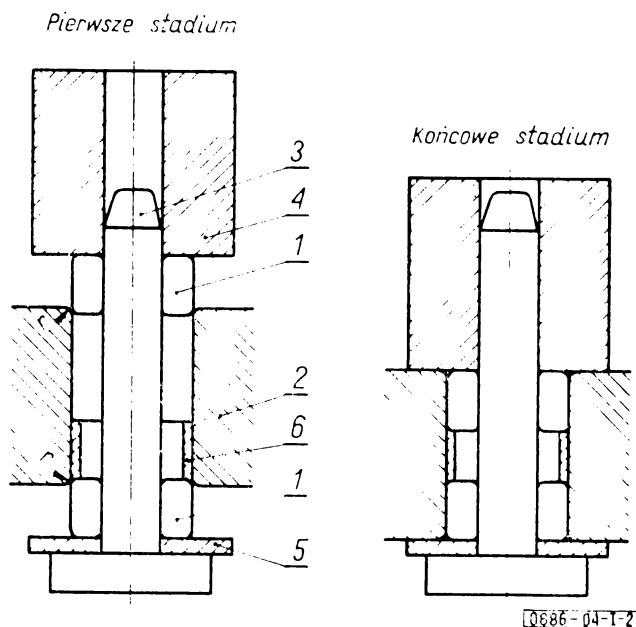
Gatunek	Wytrzymałość na rozciąganie daN/mm ² (kg/mm ²) min	Wydłużenie % min
LS1	6	2
LS5	4	około 2

2. Zalecenia dotyczące montażu i warunków eksploatacji tulei spiekanych samosmarujących brązowych

2.1. Zaprasowywanie tulei do obudowy należy przeprowadzać w sposób przedstawiony na rysunku.

Rys. 1. Zaprasowywanie tulei do obudowy: 1 — tuleja samosmarująca, 2 — obudowa, 3 — trzpień prowadzący, 4 — płyta, 5 — podkładka

Rys. 2. Zaprasowywanie dwu tulei do obudowy: 1, 2, 3, 4 i 5 wg rys. 1, 6 — tuleja dystansowa

Obudowa powinna mieć wymiar o tolerancji H7. Krawędzie otworu powinny być zaokrąglone. Rdzeń prowadzący powinien mieć wymiar o tolerancji m5 i chropowatość co najmniej w 8 klasie.

2.2. Pasowanie wału z zaprasowaną tuleją. Pasowanie zaprasowanej tulei, której otwór ma wymiar o tolerancji H7 lub H8 z wałem, powinno być obrotowe ciasne (np. H7/g6) lub luźniejsze: obrotowe zwykłe (np. H7/f6), obrotowe luźne (np. H7/e8), obrotowe bardzo luźne (np. H8/d9). Pasowanie obrotowe ciasne stosuje się w przypadku wymagania cichobieżności łożyska (przy

średnich prędkościach obwodowych). Pasowanie obrotowe zwykle stosuje się przy średnich i dużych prędkościach obwodowych i przy braku wymagań co do cichobieżności łożysk.

Pasowanie obrotowe luźne stosuje się przy średnich i dużych prędkościach obwodowych i przy braku wymagań co do cichobieżności łożyska.

Pasowanie obrotowe bardzo luźne stosuje się przy małych prędkościach obwodowych i przy ruchu wahadłowym przy braku wymagań co do cichobieżności łożysk.

2.3. Jakość czopów. Dla zwykłych warunków pracy zaleca się stosowanie czopów ze stali węglowych wyższej jakości ulepszonej cieplnie do twardości na powierzchni co najmniej *HRC* 60. Chropowatość powierzchni czopa powinna być co najmniej w 7 klasie, przy czym w przypadku ciężkich warunków pracy (duże obciążenie i duże prędkości obwodowe) chropowatość powinna być co najmniej w 9 klasie.

2.4. Warunki eksploatacji. Łożyska z tulejami spiekkanymi samosmarującymi brązowymi nadają się do warunków pracy, w których ruch wału jest ciągły przy prędkościach obwodowych do kilku m/s. Łożyska z tulejami brązowymi mogą pracować przy ruchu przerywanym jedno- lub dwukierunkowym, w szczególności przy ruchu wahadłowym. Dodatkowe smarowanie łożysk

z tulejami spiekkanymi samosmarującymi brązowymi w ciężkich warunkach pracy rozszerza możliwości stosowania tych tulei. Tuleje samosmarujące wysokografitowe przeznaczone są do warunków pracy łatwiejszych niż tuleje samosmarujące gatunku podstawowego w warunkach bez dodatkowego smarowania tuleje wysokografitowe zapewniają jednak większą żywotność łożysk.

3. Istotne zmiany w stosunku do BN-63/0886-04

a) zwięźono zakres przedmiotowy do tulei samosmarujących brązowych przez wyłączenie tulei samosmarujących Cu-Pb-grafit,

b) wprowadzono wymagania wymiarowe z powołaniem PN-68/M-87201,

c) wprowadzono wymagania dotyczące siły niszczącej przy zgniataniu,

d) wprowadzono informacje dodatkowe dotyczące montażu i warunków eksploatacji.

4. Odpowiedniki w normach zagranicznych

USA ASTM B 438-67 Copper-base sintered metal powder bearings (oil impregnated)

MPIF 35-65 Powder metallurgy mechanical components impregnated bearings

W. Brytania BS 1131 : Part : 5 Plain bearings. Bronze oil retaining bushes

SP 94 Bronze oil-retaining bushes and thrust washers for aircraft